



POVĚSTI Z KRAJE SMETANY A MARTINŮ

Ilustrovala
Veronika Balcarová



POVĚST O SKALCE

Kopec Skalka nalezneme na okraji obce v části lubenské Svaté Kateřiny. Na vrcholku, v šeru bukového lesa, se skrývá drobný skalní útvar – Skalka.

Před dávnými časy tu stával hrad ukrutného rytíře. Přepadal okolní vesnice, loupil, páčil a vraždil. Rytíř měl jen jedinou lásku, a to svoji dceru. Rytířova dcera si vyšla jednoho letního dne do blízkého lesa. Při trhání květin však spadla do studně a utonula. Rytíř, aby zahlušil bolest nad ztrátou milovaného dítěte, loupil a vraždil ještě více. Jednoho dne se rozpoutala velká bouře a o přístřeší na hradě prosil poustevník. Nedostalo se mu vlídného přijetí, zbrojnoši ho zbili a za bránu vyhodili. V oslepujícím blesku bylo vidět poustevníka, jak hrozí hradu a říká tajemná slova. Bouře zesílila. Vše zmizelo ve tmě. Když ráno sluníčko vyšlo, hrad už na Skalce nestál. Jen několik skal, tvrdých jako srdce rytířovo, čnělo k obloze. Od těch dob jsou v lese Královci na lesních mokřinách vidět světýlka. Je to duch zlého rytíře a jeho zločinných druhů, čekajících na dobré slovo, aby je z muk vysvobodilo.



violka vonná



sasanka hajní



po**m**něnka lesní



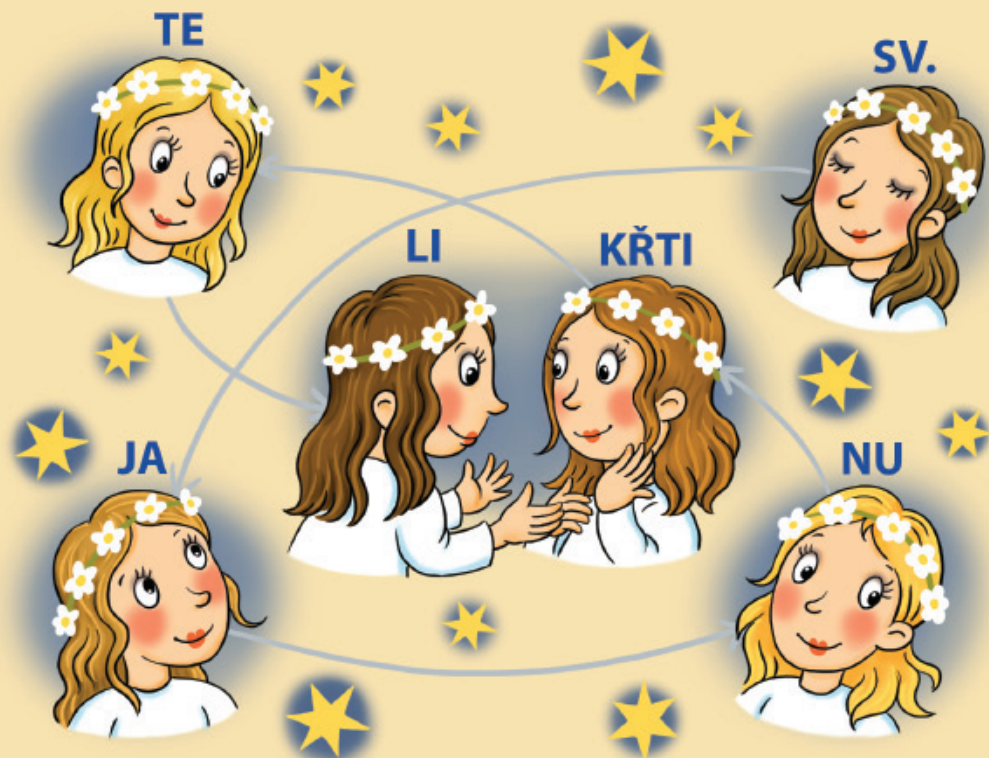
Vylušti, jak se jmenovala rytířova dcera. Doplň barevná písmena z názvů lesních rostlin.



POVĚST O STAVBĚ KOSTELÍKA

Osadníci, kteří přijali křesťanství, pilně sváželi kámen ke stavbě kostela. Přes jejich snahu kamene nepřibývalo. Co za dne svezli, v noci zmizelo. Stařešinové a tajní ctitelé starých bohů nemohli potlačit radost nad tím, že původní pohanské obětiště nebude znesvěceno stánkem nového Boha. Křesťané však pokračovali ve svém úsilí a na stráž ke svezenímu kameni postavili šest nevinných panen, oděných v bílá roucha, které se podle staré víry nemusely bát zlých duchů. Ráno vyprávěly panny, že kolem půlnoci začal náhle vát vlahý západní větrík a s ním se snesla skupina andělů k navezenímu kameni. Každý z nich uchoпил jeden kámen, zamávali křídly, bílé řízy zavlály a odletěli k východu. Zmizelý kámen našli pak osadníci na návrší vzdáleném asi 700 metrů na východ. Považovali to za jasný pokyn nebes, aby postavili svůj kostelík na určitém místě, tam, kde stojí i dnešní chrám.

Komu je zasvěcen dnešní chrám v Bystrém?



O FEXTOVI

Narodí-li se dětátko v plodovém obalu, má z něho být opatrně sňat, usušen a v dospělosti nošen pod levou paží. Tak se údajně stane z člověka fext. Nemůže být zastřelen obyčejnou kulkou, ale pouze skleněnou koulí. Ani po smrti se jeho mrtvola nerozloží, protože má kolem sebe zvláštní tuhý obal.

V dolnoújezdské kostnici byl kdysi i fext bývalého hospodáře ze stavení číslo 141. Byl to obr nadlidské postavy. Za jakési války nikoho z nepřátelského vojska nepustil do stavení a všem se dovedl postavit. Když nepřátelé odcházeli ze vsi, vyšel si fext – hospodář za humna a aby lépe viděl, dokonce si vylezl na starou vrbu. Vysmíval se jim a posměšně na ně pokřikoval. Když to vojáci viděli, začali po něm hromadně střílet. Jenže fextovi to nevadilo, kulky chytal do holých rukou a házel je po vojácích zpátky.

Vylušti, co znamená slovo fext.



O ZALOŽENÍ LÁZNÍ BALDA

Jednoho dne našel sedlák z Jedlové v nedalekém lese zlatou růži. Daroval ji svému synkovi. Ten růži prodal zlatníkovi na jarmarku. Zlatník poradil, aby sedlák kopal na místě, kde růži našel. A opravdu! Na místě sedlák našel mnoho zlata, které naložil na vůz a odjel i s rodinou do Benátek. Odtud vzkázal vrchnosti o svém pokladu a o místě, kde poklad našel. Hrabě z Martinic, tehdejší bysterský pán, povolal horníky, kteří začali kopat. Konec dolování učinil bohatý pramen, který zde začal tryskat. Léčivost „zlaté“ vody poznali samotní horníci, pověst o zázračné vodě se rozšířila dál. Další bysterský pán, hrabě z Hohen-Embsu, dal na místě, kde vytryskl pramen, postavit lázeňský dům, hostinec a vysvětit kapli.

„Mnohem cennější jest léčivé zřídlo a nad zlato vzácnější jest, neboť za ta dlouhá léta mnoho set chorobných lidí zde pomoc našlo.“



CÍSAŘ JOSEF II. V KVĚTNÉ

Návštěva Květné císařem je pro tuto vesnici jistě jedním z nejdůležitějších okamžiků v celé její historii. Květná tehdy patřila pod Litomyšl, ve které panovali baron Waldstein a Hartenberg. Ti chtěli, aby rychta sloužila jako robot. To vyvolalo odpor. Hlavním vůdcem vzbouřenců byl Franz Walla, rychtář z Květné, velmi chytrý a energický člověk.

Byl pronásledován litomyšlskými pány a obzvláště oberamtmanem Swobodou, který jej nechal zavřít do vězení, kde byl mučen. Walla byl člověk, který se nedal tak snadno zlomit. Požádal o audienci u císaře Josefa II. Roku 1775 vyhořela Litomyšl a Franz Walla byl obviněn ze žhářství. Přestože mu nemohli nic dokázat, protože on byl v té době ve Vídni, uvrhli ho do vězení v Chrudimi, kde ho duševně i fyzicky týrali. Zničeného a nemocného ho pustili domů.

Dne 16. září 1776 přesně v 10 hodin večer přijel z Litomyšle do Květné kočár, ve kterém byli dva muži – císař Josef II. a jeho průvodce generál Lascy. Císař si nechal zavolat rychtáře Wallu, ten byl tak těžce nemocný, že nemohl ani chodit, a tak ho k císaři donesli vesničané i s postelí. Císař s Wallou dlouhou dobu rozmlouval a potom mu dal slib, požadavky o robotu budou zrušeny.

Co uměl rychtář Walla jako jediný ze vsi?



CEP



MOTYKA



SRP



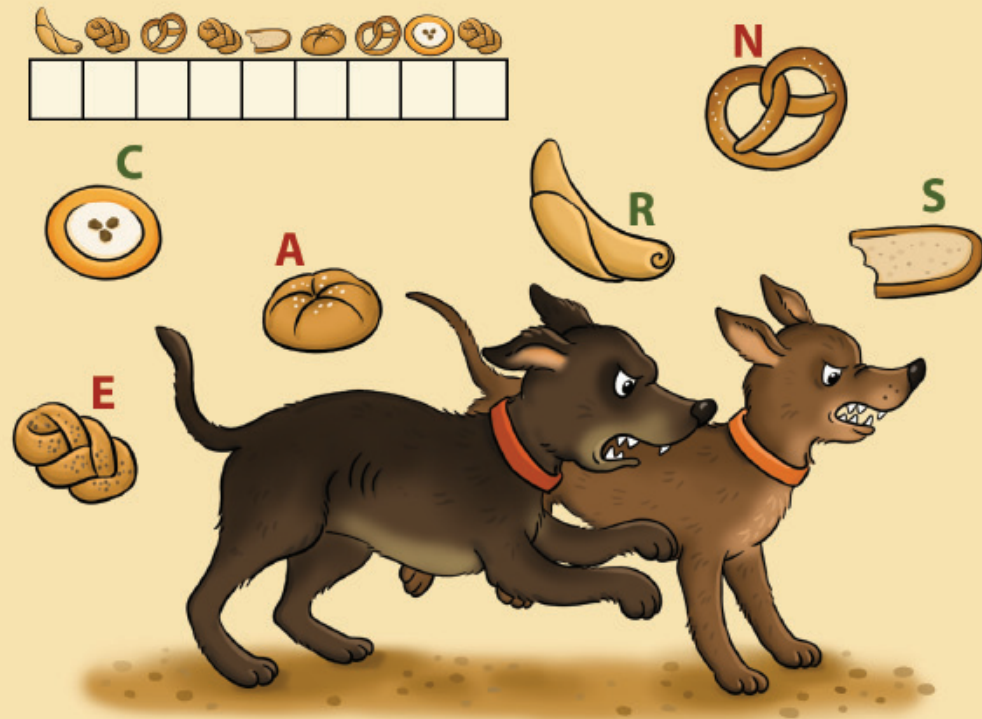
HRÁBĚ



PYŠNÁ HRABĚNKA

Na zámku za dávných dob bydlela pyšná hraběnka. Nestrpěla, aby někdo nosil podobné šaty, šperky a ozdoby, jako ona. Jako pávice se nesoucí potkala při procházce parkem stařenu prosící o almužnu. Hraběnka na ni poštlala psy. V tu chvíli se otevřela země a paní se propadla do pekel. Její duch bloumal zámkem, zjevoval se hostům, paní zůstala za trest v prokletí. Jednou se o půlnoci zjevila mladému šlechtici a prosila, aby ji prokletí zbavil. Mladík však musel splnit základní podmínku, o nočním rozhovoru nesměl ráno promluvit. Šlechtic měl vyhledat stařenu, požádat za hraběnku o odpuštění a obdarovat rodinu, aby netrpěla hladem. Než projel branou, promluvil o zjevení s hradní stráží. Jak to dořekl, kůň se vzepjal a hrdina zůstal ležet na dlažbě s roztrženou hlavou. Podle jiné verze pověsti se v zámku zjevuje přízrak hraběnky, jež si nechala zhotovit šaty z pečiva. Na první vycházce, uprostřed zámeckého nádvoří, potkala stařenu žebračku, která ji za tuto nectnost proklela. V tom okamžiku se paní propadla do země.

V jakém historické slohu je postaven zámek v Litomyšli?



O ZBLLOUDILÝCH KAČENKÁCH

V malé chalupě žil tatínek, maminka a jejich dcerka. Rodiče pracovali na poli a v lese, dcerka se starala o domácí zvířata. Pásla i kačenky. Vodila je k vodě, nechala je čvachtat a pást na okolní trávě. Jednou, ale usnula. Když se probudila, kačeny nikde. Zoufale volala a hledala. Tatínek se na ni hodně zlobil. Dcerka hledala i další dny, ale marně. Jednoho dne zastavil u chalupy povoz. Jen se dívanka podívala na vůz, poznala své kačenky. Pán z vozu křičel na celé kolo: „Nevíš holka, čím to jsou kačeny? Nacpaly se mým obilím!“

Nakonec vše dobře dopadlo. Pán dostal zpět sežrané obilí a kačeny se vrátily domů. Pán je prý objevil v Sebranicích na poli poblíž pramene a vedle potoka. Pár dní mu trvalo, než objel celou svou ves a dojel i do Lubné. A jak se kačenky dostaly až do Sebranic? Je to dodnes záhada a povídá se, že kachny propluly celý kopec nějakou škvírou, která podzemím vede od mostu v Lubné až ke kapli do Sebranic.

Vylušti jméno světce, kterému je kaple zasvěcena.



O ŠTAMBERKU

Oldřišský Štamberk býval dříve mnohem vyšší, ponurejší a celý porostlý lesem. Do jeho útrob vedla chodba, která se otevírala na Velký pátek. Jednou do ní vešel starý Štambera, aby se zmocnil pokladů, které v ní byly ukryty. Když ušel kus cesty, uviděl v dáli modrý plamen. To hořel poklad. Štambera se zastavil, aby si oddechl. Vtom zvenku na něho jeden soused, který ho tam viděl vejít, zavolał: „Kmotříčku, já jsem taky potřebnej, pamatujte na mě!“ Na Štamberu z toho hlasu padla taková hrůza, že jako mladík vyběhl z chodby ven. A měl na čase. Vtom skála s rachotem se zavřela.

Jak se také nazývá oldřišský Štamberk?
Najdi nejkratší cestu z lesa a zapiš písmenka.



O HONZOVI, KTERÝ SOŠE SVATÉHO JANA PLÁTNO PRODAL

Honza z Kamence moc rozumu nepobral, do hospodářství se nehodil, pletl si žito s ovsem a ječmen s pšenicí. Nakonec se vyučil tkalcem a od svého mistra dostal jako výslužku pěkný kousek plátna. Když se vrátil domů, máma ho poslala do Poličky, aby své plátno prodal a měl nějaké peníze do začátku. „Jen si dej pozor na kupce, kteří moc mluví, ti nikdy nic nekoupí a jen Tě ošidí,“ varovala ho máma. Honza na cestě do města potkal mnoho lidí, každý chtěl plátno vidět, ale u Honzy nepochodil, protože měli moc řečí.

V poledne přišel k soše sv. Jana na poličském náměstí. „Pantáto, mám plátno, koupíte?“ A socha nic. „Tak já Vám plátno ukážu, kolik dáte pantáto?“ Socha zase nic. Honza byl rád, že našel správného kupce a nechal plátno soše. Slíbil, že si druhý den přijde pro peníze. Další den u sochy nebylo plátno ani peníze. Honza se rozzlobil, strčil holí do Janovy ruky, ta se odlomila a z dutiny začaly padat zlatáky a stříbrňáky. Byly to peníze, které do sochy uložili zbožní měšťané na její opravu. Honza peníze sebral a vydal se radostně domů. V duchu chválil mámu za dobrou radu, tolik peněz za plátno by mu nikdo nezaplatal a k tomu ještě bez zbytečných řečí.

Vylušti celé jméno světce.



O BÍLÉ PANÍ

V Limberku (dnešní Pomezí) je tvrz, dvůr utvořený roku 1501 z několika statků. Pověst praví, že dvůr byl založen v dobách, kdy byli obyvatelé Švédy vyhubeni, takže v celé vsi zbyl pouze jediný muž, který se skryl s koněm v blízkém baldeckém lese.

Hospoda v Limberce patřila k jednomu z těch gruntů. Občas tu vídali Bílou paní. Když stavení, kde je hospoda bourali, nádeník přišel na hrnec s penězi. Neřekl o tom nikomu a odnesl si jej domů, aby to nikdo nevěděl. „Ty peníze vrať, nejsou spravedlivé a budeš vidět, že ti nic dobrého nepřinesou,“ pravila však jeho žena. V noci k němu přišla Bílá paní. Nádeník usedl na posteli a začal ji zaklínat do věčného zatracení. Bolestně plakala a ztratila se. Tu se strhl veliký rámus. Kde co bylo, tak tlouklo a bušilo - kosami, vozy, vším. Ráno bylo všechno v pořádku, nářadí na svém místě. Bílá paní tam prý chodila proto, že tam byla nejspíš spáchána nějaká vražda. Pak byly všechny peníze rozdány žebrákům. Ti byli vyzváni, aby se sešli a pan farář jim peníze rozdával, a víc Bílá paní nepřicházela.

Z kolika statků byl utvořený dvůr v Limberku?

Přiřaď správný tvar kamene do zdiva a запиš písmenko.



KARLOV

Za dob našich pradědů a možná ještě dřív byl na Pohoře hostinec. Jedné noci zde přenočoval na svých cestách po Čechách mladý kralevec a budoucí král Karel IV. Co je na tom pravdy se neví, ale od té doby se hostinci říkalo Karlov.

A byl také jednou jeden mrzutý sedlák, co měl na Pohoře statek. Ale nebyl to dobrý hospodář. Často na své lidi křičel, ba dokonce je i bičoval. Jednoho tmavého nevlídného večera se statkář vracel domů. Kráčel vedle povozu, který byl těžce naložen kmeny stromů. Sjížděl z prudkého svahu, kterým vedla šikmá cesta dolů ke Karlovu. Na cestu mu svítil jenom úplněk. Zvedl se vítr a koně začali být neklidní. Sjížděl dolů a nevěšiml si zahalené postavy, která stála za stromem. Náhle mu postava vstoupila před vůz. Koně se splášili a uháněli s nákladem z kopce dolů. Vůz nabral velickou rychlost a v zatáčce se převrátil. Kmeny se s rachotem z vozu sesypaly. Když lidé z hostince vyběhli, ležel statkář na zemi přejetí a zasypaný kládami. Byl mrtev. A ta postava? Možná na ty špatné lidi prostě dojde. Od té doby je na Karlově kamenný kříž, který si můžete prohlédnout i dnes.

Jak je také nazýván Karel IV.?



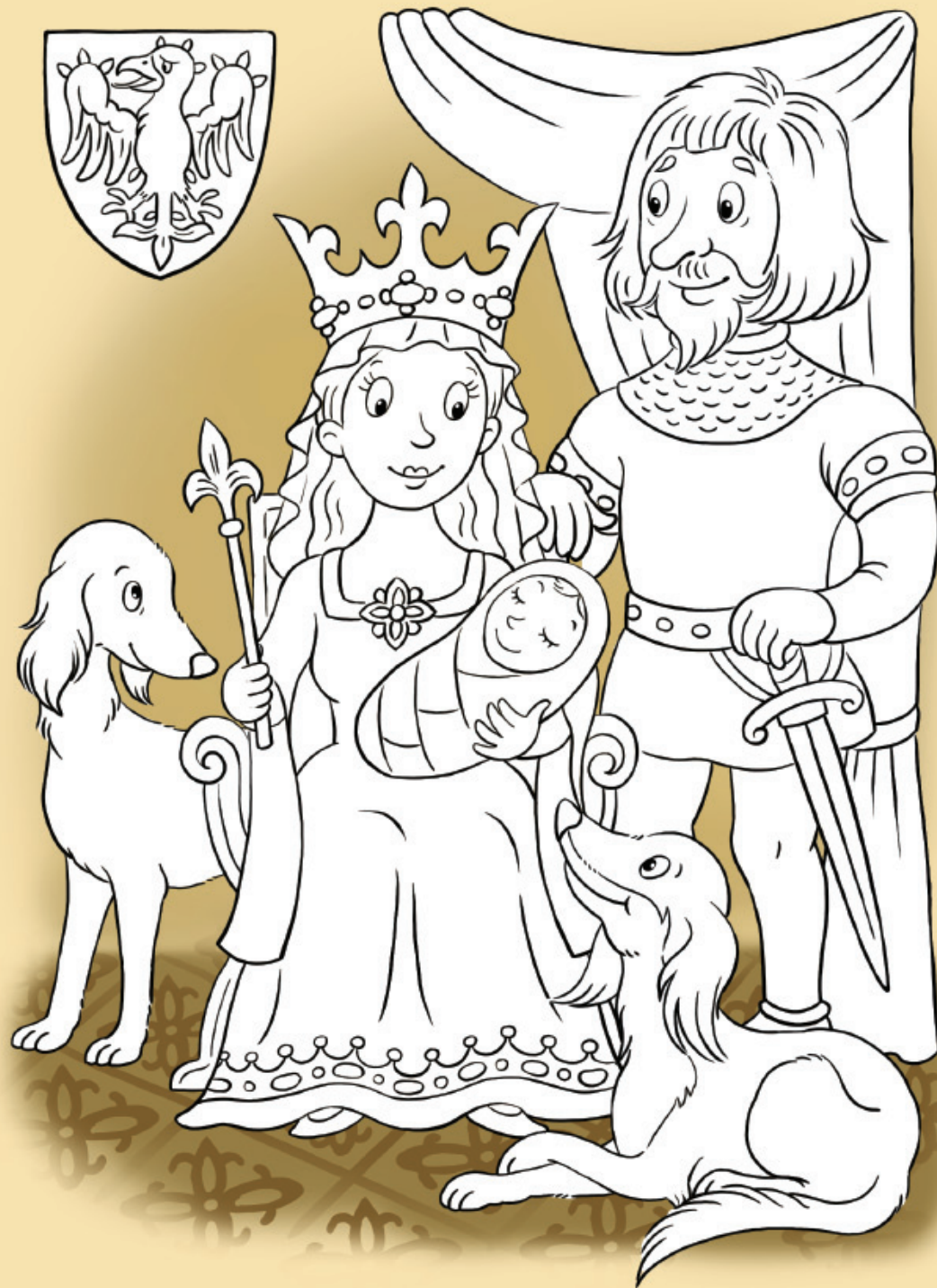
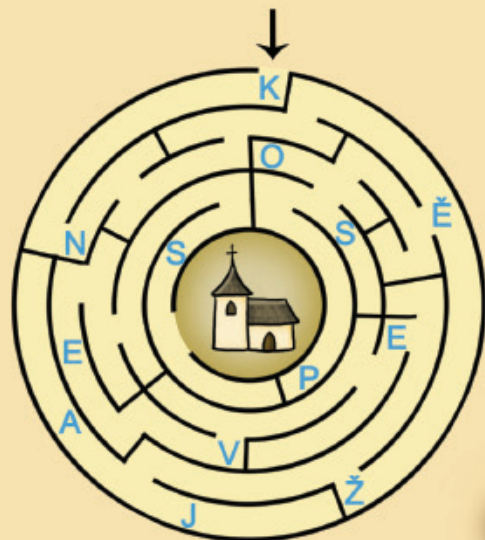
SVOJANOV

Svojanov je historickým místem, kterým procházely dějiny, ale také mocný pan Závaš z Falkenštejna s českou královnou Kunhutou i Jan Žižka z Trocnova.

Na kopci zvaném Křib, kudy vedla historická kupecká cesta, je dodnes stavení, bývalá fara kostela sv. Mikuláše. Její obyvatelé měli povinnost v noci nechat svítit venku světlo, aby pocestní měli záchytný bod odpočinku. Tato povinnost byla dodržována přes staletí až téměř do konce minulého století. Nyní má stavení rekreační obyvatelé a světlo přes noc už nesvítí.

Nedaleko Dolní Lhoty je místo zvané Hradisko. Stála zde opevněná tvrz, na které byla umístěna část posádky z hradu Svojanova. Sem se údajně uchýlila královna Kunhuta a svému manželovi Závašovi z Falkenštejna zde porodila syna Ješka (Jana). Dítě pokřtil olesenský farář, který za tuto službu dostal ves.

Vylušti název obce, kterou dostal farář za svou službu.



STUDÁNKA OBROČNICE

Jalový potok vzniká u Širokého Dolu pod kapličkou sv. Mikuláše. Věřilo se, že jeho voda má zázračné účinky. Před dávnými lety si jakýsi obroční uzdravil touto vodou své nemocné oči. Na poděkování dal pak postavit u pramene klenutou studánku, které se od té doby říkalo „Obročnice“. A kdo byl obroční? Při založení kostela bylo nutné myslet i na jeho hmotné zabezpečení. Dědilo se na obroční a zádušní. Obročníci zajišťovali příjem duchovnímu, zádušní zase potřebné prostředky na opravy a provoz kostela. Z obročí byl placen jak farář, tak i kostelník. Úkolem kostelníka byly, kromě vyzvánění, zejména správa majetku kostela a jeho údržba. Lze se tak domnívat, že klenutou studánku nechal vystavět některý z kostelníků – obročnicků kostela sv. Mikuláše v Sebranicích.

Studánka se stala populární pro svoji zázračnou moc zejména mezi nemocnými s očima, kteří do ní z vděčnosti házeli peníze. Nad Obročnicí byla postavena kaplička sv. Mikuláše, při níž býval v roce 1712 i poustevník.

Zjistíš, v jakém roce byla postavena nad studánkou kaplička?
Najdi a zapiš číslici, která se v tabulce neopakuje a je zde pouze jednou.



6	4	6	9	3	2	9
3	9	2	4	1	9	6

1	4	8	5	8	6	1
7	5	1	7	4	5	8

3	1	7	2	3	8	7
2	9	3	8	1	2	3

8	4	1	5	8	2	5
5	2	8	1	4	8	9



O LUKÁSOVĚ ZPÍVAJÍCÍ LÍPĚ

Podle legendy se v pobělohorské době ukrýval v dutém kmeni lípy hluchý hospodář vedlejšího statku, tajný Český bratr. Při opisování Bible kralické si prozpěvoval žalmy tak, že se zdálo, jakoby zpívala koruna stromu. Přestože vrchnost pátrala, lípa své tajemství nevydala. Dodnes můžete zpívající lípu vidět a zaposlouchat se do šumění jejích listů. Stáří lípy je kolem 800 let.

Miloslav Bureš píše: „Mnoho krásného se vypravuje o Lukášově lípě. Všichni o ní hovoří s láskou, jako by to byl živý strom. Ano, vždyť tato lípa kdysi zpívala. Zpívala lidským hlasem. Je matkou všech lip v těchto koutech Vysočiny.“

Spočítej všechny celé a poloviční lístečky
a zjistíš tak, kolik metrů má obvod kmene lípy.

m



Přijďte se podívat na místa pověstí, o kterých jste si přečetli. Najdete tu mnoho dalších zajímavostí a lákadel pro vaše výlety a dobrodružství. Inspirujte se!



Borová – www.borova.cz

Borovská poznávací stezka, lanový park, lesní koupaliště, venkovní sportovní areál s občerstvením, kostel sv. Kateřiny, kostel sv. Markéty, kaplička na Bukovině a toleranční (evangelický) kostel

Bystré – www.bystre.cz

Brtounova chaloupka – minimuzeum, kostel sv. Jana Křtitele, bysterský zámek, Strom rodáků, kaple sv. Jana z Nepomuku na návrší nad městem

Dolní Újezd – www.dolnijuезд.cz

Regionální muzeum vesnice (výstava řemesel a zemědělství), sochařská galerie (památník selských bouří, Mariánské sousoší, křížová cesta aj.), naučná stezka „Komu se nelení, tomu se zelená“, přírodní areál (koupaliště, sportoviště, kultura)

Jedlová – www.jedlova.com

Jedlovské rybníky – kaskáda 22 rybníků v blízkosti obce, Balda – bývalé lesní lázně

Květná – www.kvetna.cz

Kostel sv. Vavřince, Květná zahrada – výborné sýry vlastní výroby, ubytování v historickém statku, možnost jízdy kočárem taženým koňmi, Stáj Machovi – možnost projížďky na koních, Lesní školka Květná - malý naučný okruh o lese pro děti, tenisové kurty

Litomyšl – www.litomysl.cz

Renesanční zámek UNESCO, rodiště hudebního skladatele Bedřicha Smetany – zámecký pivovar, Klášterní zahrady, Regionální muzeum, Muzeum domečků, panenek a hraček, chrám Nalezení sv. Kříže s vyhlídkou na město a expozicí Andělů na návrší, bludiště pro děti v zámecké konírně



Lubná – www.lubna.cz

Kaple sv. Anny, kaple sv. Xavera, Památná lípa u Pálenice, lidová architektura

Oldřiš – www.oldris.cz

Zachovalé kamenné mostní oblouky u rybníku – tzv. „Zbořené mosty“, Množství více či méně zachovalých drobných sakrálních staveb – tzv. křížků

Polička – www.policka.org

Rodiště hudebního skladatele Bohuslava Martinů ve věži kostela sv. Jakuba, městské hradby – 1220 m, Centrum Bohuslava Martinů a jeho expozice, barokní skvosty na Palackého náměstí

Pomezí – www.obecpomezí.cz

Tenisové kurty a sportovní areál, kostel sv. Jiří zařazen na seznam kulturních památek ČR

Sebranice – www.sebranice.cz

Sportovní areál s koupalištěm, naučná stezka „Obnova kaplí ve Vysokém lese“, nejkratší železniční trať v Čechách, poznávací stezka Sebranice v historii a současnosti

Svojanov – www.mestysstvojanov.cz

Setkání se svojanovskou historií v kostele sv. Mikuláše a na poutním místě Majdalena – torzo kostela s kaplí sv. Maří Magdalény ze 13. stol., v kostele sv. Petra a Pavla, na hradě Svojanově a také s přírodou v údolí Kavinského potoka

Široký Důl – www.sirokydul.cz

Kostel sv. Jana Křtitele, zachovalá lidová architektura: polygonální stodola s doškovou střechou, soubor zděných statků čtvercového typu

Telecí – www.teleci.cz

Lukásova zpívající lípa, Pajkrův dub, Naučná stezka obcí Telecí, stavby původní lidové architektury typu Poličský dvorec, kostel sv. Marie Magdalény, Lucký vrch s turistickou chatou a krásnými výhledy

TĚŠÍME SE NA TVOJI NÁVŠTĚVU!

Vybarvi na mapce místa, která jsi navštívil.

Litomyšl



Dolní Újezd



Lubná

Sebranice



Borová

Široký Důl

Květná



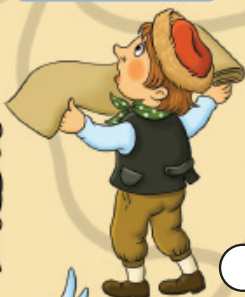
Oldřiš

Polička

Pomezí



Telecí



Jedlová



Bystré

Svojanov



Vydal v roce 2020
Kraj Smetany a Martinů
www.regionsm.cz
Ilustrace: © Veronika Balcarová
www.veronika-balcarova.cz
Texty upravila: Ing. Naděžda Šauerová